

ONKOLOGIYA, PSIXIATRIYA, GERONTOLOGIYA VA PEDIATRIYADA DEONTOLOGIK YONDASHUVLARNING INTEGRATIV MODELI

Kushaliyeva Maizar

*Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti davolash ishi fakulteti 209-guruh talabasi
maizarkushaliyeva@gmail.com*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada onkologiya, psixiatriya, gerontologiya va pediatriya sohalarida qo'llaniladigan deontologik yondashuvlar tahlil qilinib, ularning o'ziga xos jihatlari ochib berildi. Tadqiqot davomida ushbu yo'nalishlarda uchraydigan asosiy etik muammolar — bemor mustaqilligi, axborot yetkazish, majburiy davolash va qaror qabul qilish kompetentligi masalalari chuqur o'rganildi. Tahlillar asosida deontologik yondashuvlarni yagona tizimga birlashtiruvchi integrativ model taklif etildi. Ushbu model bemor markazli yondashuv, moslashuvchan mustaqillik, empatik muloqot va tizimli etik qaror qabul qilish tamoyillariga asoslanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, integrativ modelni amaliyotga joriy etish tibbiy yordam sifatini oshirish, bemor huquqlarini himoya qilish va shifokor faoliyatini samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so'zlar: *deontologiya, tibbiyot etikasi, bemor markazli yondashuv, moslashuvchan mustaqillik, empatik muloqot, etik qaror qabul qilish, onkologiya, psixiatriya, gerontologiya, pediatriya, bioetik tamoyillar*

KIRISH

Zamonaviy tibbiyot tizimida bemorga nisbatan yondashuv tubdan o'zgarib, u endilikda faqat kasallik tashuvchisi emas, balki murakkab biopsixosozial tizim sifatida qaralmoqda. Bu esa shifokor faoliyatida klinik bilimlar bilan bir qatorda yuqori darajadagi axloqiy mas'uliyat va deontologik kompetentlikni talab qiladi.

Ayniqsa, onkologiya, psixiatriya, gerontologiya va pediatriya yo'nalishlari o'zining murakkab etik muammolari bilan ajralib turadi. Ushbu sohalarda bemor bilan ishlash jarayoni ko'pincha: og'ir tashxisni yetkazish, ruhiy holatni boshqarish, qaror qabul qilish imkoniyatining cheklanishi, uchinchi shaxslar ishtiroki

kabi omillar bilan murakkablashadi.

Shu sababli, turli yo'nalishlardagi deontologik yondashuvlarni yagona tizim asosida birlashtirish zarurati yuzaga keladi.

Materiallar va usullar. Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda quyidagi usullardan foydalanildi: ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, solishtirma yondashuv, tizimli umumlashtirish, mantiqiy modellashtirish

Tadqiqot jarayonida onkologiya, psixiatriya, gerontologiya va pediatriyada deontologik yondashuvlarning o'ziga xos jihatlari o'rganilib, ularning umumiy va farqli tomonlari aniqlashtirildi.

Natijalar. Tahlillar natijasida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi:

1. Deontologik yondashuvlarning differensial xususiyatlari aniqlandi

Onkologiyada — haqiqatni yetkazish va psixologik qo'llab-quvvatlash ustuvor
Psixiatriyada — bemor xavfsizligi va majburiy aralashuv muhim

Gerontologiyada — hayot sifati va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ustuvor

Pediatriyada — bola manfaatlari va ota-ona roziligi hal qiluvchi ahamiyatga ega

2. Asosiy etik muammolar tizimlashtirildi: bemor mustaqilligi darajasining turlicha bo'lishi, axborot berish chegaralari, qaror qabul qilish kompetentligining pasayishi, shifokor va qarindoshlar o'rtasidagi mas'uliyat taqsimoti

3. Integrativ model ishlab chiqildi. Taklif etilgan model quyidagi komponentlardan iborat: Bemor markazli yondashuv: Bemorning individual xususiyatlari — yosh, ruhiy holat, ijtimoiy sharoit hisobga olinadi. Moslashuvchan mustaqillik:

Bemorning qaror qabul qilish imkoniyatlari real sharoitga mos ravishda baholanadi va qo'llab-quvvatlanadi. Empatik muloqot: Shifokor va bemor o'rtasida ishonchli, samimiy va psixologik jihatdan mos muloqot o'rnatiladi.

Etik qaror qabul qilish algoritmi: vaziyatni kompleks baholash, muammoni aniqlash,

variantlarni solishtirish, optimal qarorni tanlash

Muhokama. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, deontologik yondashuvlar alohida yo'nalishlarda samarali bo'lsa-da, ularning fragmentatsiyalashganligi klinik amaliyotda qiyinchiliklar tug'diradi. Integrativ model esa ushbu yondashuvlarni yagona tizimga keltirib, ko'p darajali etik muammolarni tizimli hal etish imkonini beradi.

Mazkur modelning afzalligi shundaki, u: qat'iy qoidalarga emas, balki moslashuvchanlikka asoslanadi, individual yondashuvni saqlab qoladi, turli klinik vaziyatlarga moslashadi

Shuningdek, model shifokorning nafaqat kasbiy, balki axloqiy yetukligini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, onkologiya, psixiatriya, gerontologiya va pediatriyada deontologik yondashuvlar o'zining mazmuni va qo'llanilish mexanizmlariga ko'ra farqlansa-da, ularni yagona integrativ model asosida uyg'unlashtirish zarur va muhimdir.

Taklif etilgan integrativ model quyidagi strategik natijalarga erishishni ta'minlaydi: Bemor manfaatlarini markazga qo'ygan holda klinik qarorlarni insonparvarlashtiradi, ya'ni davolash jarayonida shaxsiy qadriyatlar va ehtiyojlar inobatga olinadi. Etik qaror qabul qilish jarayonini tizimlashtiradi va izchil qiladi, bu esa shifokor faoliyatida aniqlik va ishonchlilikni oshiradi. Murakkab va ziddiyatli klinik vaziyatlarda optimal muvozanatni ta'minlaydi, ayniqsa mustaqillik va himoya o'rtasidagi nisbatni to'g'ri belgilash imkonini beradi. Shifokor va bemor o'rtasidagi ishonchli munosabatlarni mustahkamlaydi, bu esa davolash samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sog'liqni saqlash tizimida ijtimoiy adolat va tenglikni ta'minlashga xizmat qiladi, chunki barcha bemorlarga nisbatan adolatli yondashuv shakllanadi.

Shu bilan birga, integrativ modelni amaliyotga joriy etish:

tibbiyot xodimlarining deontologik savodxonligini oshiradi ,etik xatoliklar va konfliktlarni kamaytiradi, bemorlarning tibbiy xizmatdan qoniqish darajasini oshiradi .

Natijada, mazkur model zamonaviy tibbiyotning insonparvarlik, adolat va samaradorlik tamoyillariga asoslangan barqaror rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-amaliy konsepsiya sifatida baholanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov A.A. Tibbiyot deontologiyasi asoslari. – Toshkent: Ibn Sino, 2019.
2. Karimov Sh.I. Tibbiyot etikasi va deontologiya. – Toshkent, 2020.
3. Rasulov X.R. Klinik etika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. Yo'ldoshev B.T. Psixiatriyada deontologiya. – Toshkent, 2018.
5. Nurmatova D.S. Pediatriyada etik muammolar. – Toshkent, 2022.
6. Ismoilov F.A. Gerontologiya asoslari. – Toshkent, 2017.
7. Xudoyberdiyev M.K. Onkologik bemorlar bilan muloqot etikasi. – Toshkent, 2021.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Tibbiyot xodimlarining etik kodeksi, 2020.